

Стьопін О.О.

студент,

Бердянський державний педагогічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКОВНО-ПАРАФІЯЛЬНИХ ШКІЛ ТАВРІЙСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В К. XIX – ПОЧ. XX СТ.

Актуальність. Характеристика стратегії реалізації освітньої політики Російської імперії у функціонуванні церковно-парафіяльних шкіл на теренах Таврійської губернії у кінці XIX – початку XX ст. становить історико-педагогічну новизну для прикладного дослідження умов упровадження та розвитку системи освіти під керівництвом РПЦ.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дослідження змісту навчально-виховної діяльності церковно-парафіяльних шкіл на території Таврійської губернії є можливим завдяки матеріалам церковної преси («Таврійські єпархіальні відомості», «Церковний вісник»), статистичним та історіографічним джерелам (державні звіти про стан освітніх закладів Таврійської губернії за 1886–1892 рр., звіти та постанови повітової адміністрації за 1866–1908 рр.). Серед широкої історіографії теми яка побіжно висвітлює розвиток церковно-парафіяльних шкіл в Російській імперії та в межах Північного Приазов'я, варто відзначити як дослідження монографічного характеру (І. Смоліч, Г. Фріз, І. Лиман, Н. Чехов та ін.), так і науково-популярні публікації (Ю. Войцехівський, А. Бучна тощо).

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є аналіз навчально-виховних засад діяльності церковно-парафіяльних шкіл Таврійської губернії в 1884–1905 рр. Під час роботи над цією проблемою були використані порівняльно-історичний та світоглядний методи дослідження.

Сутність дослідження. Церковно-парафіяльні школи – це заснований за ініціативою православної церковної громади унікальний тип освітніх закладів, який набув особливого поширення на території Російської імперії у кінці XIX – поч. XX ст. Цей період характеризувався остаточним зрощенням держави та Православної церкви, що призвело до використання релігійної освіти в якості засобу формування вірнопідданчих настроїв та русифікації населення. Церковно-парафіяльні школи як частина системи православного виховання парафіян відігравали

в цей час важливу роль у запобіганні потенційних революцій та пропаганди антиімперських настроїв серед населення.

Важливе значення для стимулювання розвитку мережі цих закладів в імперії відіграв указ Олександра III від 13 червня 1884 року «Правила щодо церковно-парафіяльних шкіл», який ознаменував офіційний перехід означених установ під нормативний контроль влади, а також визначав їх пріоритетні цілі та завдання [1, с. 3–4].

За тривалістю навчання церковно-парафіяльні школи в Таврійській губернії, як й у всій імперії поділялися на дворічні та чотирирічні. Освітня програма була загальною для кожного типу та передбачала викладання таких шкільних дисциплін: «Закон Божий» (включно з процесом богослужіння, молитвами та катехізисом); «Церковний спів»; «Церковна та проста грамота»; «Початкова арифметика»; «Історія церкви та держави» тощо. Вибір предметів для курсу свідчить про те, що цільовим орієнтиром роботи закладу визначався саме виховний аспект. У результаті навчання учні не лише склали іспит на оцінювання рівня здобутих знань, але й демонстрували засвоєння релігійно-моральних норм у власній поведінці [2, с. 81–85].

Педагогічна робота у церковно-парафіяльних школах Таврійської губернії, як і цілої імперії забезпечувалася священниками, дияконами, виконавцями псалтирів і літургії, а також вчителями православного віросповідання. Усі працівники відвідували короткотермінові літні курси з підвищення педагогічної кваліфікації за чергою, встановленою єпархіальною училищною радою. Керівництво мережею церковно-парафіяльних шкіл у губернії здійснювалося єпархіальним архієреєм, який подавав оцінювальну та статистичну звітності на розгляд Святішому Синоду [3, с. 234–236].

Окремим структурним підрозділом церковно-парафіяльної школи з 1890-х років вважалася школа грамоти, де метою освіти визначалося оволодіння елементарними знаннями і навичками з читання та арифметики за відсутності спеціалізованих предметів.

Існування густої мережі подібних шкіл на території Таврійської губернії дозволило залучити до навчання дітей іншого віросповідання (мусульман, іудеїв, католиків, караїмів тощо). Як свідчать статистичні дані, якщо станом на 1884 р. в Таврійській губ знаходилося 37 церковно-парафіяльних шкіл та 8 шкіл грамот, то в 1916 р. ця кількість збільшилася до 387 та 85 відповідно [2, с. 82].

В умовах полірелігійного та поліетнічного характеру Північного Приазов'я густа мережа цих, доступних шкіл для дітей селян відіграла важливе значення для місіонерської діяльності Православної церкви серед іновірців, а також русифікації етнічних меншин Таврійської губернії.

Слід також зазначити, що незважаючи на релігійний характер церковно-парафіяльних шкіл, вони відіграли вагомий роль у підвищенні рівня грамотності серед дітей селян, оскільки для багатьох з них це був єдино доступний тип шкіл. В умовах майже абсолютної неписьменності, церковно-парафіяльні школи закладали освітні традиції серед традиційного суспільства, яке раніше з недовірою ставилося до освіти.

Висновки. Отже, за результатами проведеного дослідження було визначено, що освітня діяльність церковно-парафіяльних шкіл на теренах Таврійської губернії в к. XIX – поч. XX ст. підлягала аналогічним засадам, що й у всій імперії, виконуючи важливу виховну, ідеологічну та місіонерську функцію. Цей період позначився динамічним розвитком церковно-парафіяльних шкіл, кількість яких в губернії збільшилася більше ніж вдвічі. Цей розвиток стимулювався адміністративним впливом держави на Церкву, та виданням в 1884 р. імператорського указу «Правила щодо церковно-парафіяльних шкіл».

Особливістю функціонування шкіл такого типу в Таврійській губернії було їх активне використання для місійної діяльності серед дітей іновірців, кількість яких серед учнів була більшою, ніж в школах на територіях, які раніше перебували у складі Російської імперії (Лівобережна Україна та Слобожанщина).

В цілому, незважаючи на релігійний характер церковно-парафіяльних шкіл, вони відіграли вагомий роль у підвищенні рівня грамотності серед дітей селян та вихованні у них основ православної віри.

Список використаних джерел:

1. Акишева М.С. О состоянии церковно-приходских школ Таврической губернии в к. XIX – нач. XX вв. *Научный вестник Крыма*. 2018. № 2(13). С. 1–7.
2. Громова Н.Ф. Сельские школы Таврической губернии в последней четверти XIX – начале XX веков. *Гуманитарная парадигма*. 2020. № 1(2). С. 69–87.
3. Чернецкий В.Н. Кратковременные педагогические курсы для учителей церковно-приходских школ Таврической епархии: конец XIX – начало XX веков. *Преподаватель XXI века*. 2021. № 1. Часть 2. С. 231–244.